

• Ege Kıyıları'nın Bilge Sakinleri

İonialılar

Ionians

The Sages of the Aegean Shore

Hazırlayanlar | Edited by
Yaşar Ersoy - Elif Koparal

YAPI KREDİ YAYINLARI

İonialılar:
Ege Kıyıları'nın
Bilge Sakinleri

Ionians:
The Sages of the
Aegean Shore

YKY
BASIN
ÖRNEĞİ

YKY
BASIN
ÖRNEĞİ

İonialılar: Ege Kıyıları'nın Bilge Sakinleri

Ionians: The Sages of the Aegean Shore

Hazırlayanlar | Edited by
Yaşar Ersoy - Elif Koparal

İonialılar: Ege Kıyılarının Bilge Sakinleri

Ionians: The Sages of the Aegean Shore

Anadolu Uygarlıkları Serisi'nin on birinci kitabıdır.
Bu seri Tüpraş - Yapı Kredi Yayınları işbirliği ile hazırlanmıştır.
This is the eleventh book in the Anatolian Civilizations Series.
A co-publication of Tüpraş - Yapı Kredi Culture, Arts and Publishing.

Yapı Kredi Yayınları - 6108
ISBN 978-975-08-5500-9

Proje Koordinatörü **Project Coordinator**
Yapı Kredi Müzesi Müdürü **Director of Yapı Kredi Museum**
Nihat Tekdemir

Hazırlayanlar **Edited by**
Yaşar Ersoy, Elif Koparal

Editör **Editor**
Nihat Tekdemir

Redaksiyon **Redaction**
Derya Önder

Çeviriler **Translations**
G. Bike Yazıcıoğlu, Yiğit Adam, Hilal Gültekin Çatak, Sera Yelözer

Grafik Tasarım **Graphic Design**
Nahide Dikel, Arzu Yaraş

Düzeltiler **Proofreading**
Filiz Özkan, Merete Çakmak, Derya Sayın

Baskı **Print**
Ofset Yapımevi
Çağlayan Mah. Şair Sk. No: 4 Çağlayan - İstanbul
Telefon: (0 212) 295 86 01 • www.ofset.com
Sertifika No: 45354

1. baskı: İstanbul, Aralık 2022
1st printing: İstanbul, December 2022

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2021
Sertifika No **Certificate No** 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.
All rights reserved.
**No part of this publication may be reproduced without prior
written permission from the publisher.**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
facebook.com/yapikrediyayinlari
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Contents

İBRAHİM YELMENOĞLU

Bilgeler ve Ozanlar Diyarı: Anadolu

Anatolia: The Land of Sages and Bards • VIII

YAŞAR ERSOY

ELİF KOPARAL

İonialılar: Ege Kıyıları'nın Bilge Sakinleri

Ionians: The Sages of the Aegean Shore • XII

İONİA BÖLGESİNİN DERİN TARİHİ

THE DEEP HISTORY OF IONIA

İLHAN KAYAN -

ERTUĞ ÖNER

Arkaik Dönem'de İonia Paleocoğrafyası

The Palaeogeography of Ionia in the Archaic Period • 2

VASİF ŞAHOĞLU

Tarih Öncesinde İonia (Paleolitik'ten Orta Tunç Çağı'nın sonuna kadar)

Prehistoric Ionia (from the Palaeolithic to the end of the Middle Bronze Age) • 16

PETER PAVÚK

Geç Tunç Çağı'nda İonia

Ionia in the Late Bronze Age • 48

TUĞBA TANYERİ-ERDEMİR

18. Yüzyılda İonia'yı Araştırmak: 1764-1765 İonia Keşif Gezisi

Exploring Ionia in the 18th Century: The Ionian Expedition of 1764-1765 • 60

NAOISE MAC SWEENEY

MÖ 2. Binyılın Sonlarında Batı Anadolu ve "İon Göçü" Sorunu

Western Anatolia Through the end of the Second Millenium BC and the Question of "Ionian Migration" • 72

YAŞAR ERSOY -

RIK VAESSEN

Erken Demir Çağı'nda İonia

(MÖ 1100'den 8. yüzyılın sonuna kadar)

Ionia during the Early Iron Age

(1100 through the end of the 8th century BC) • 80

İONİA VE ALTIN ÇAĞI

THE GOLDEN AGE OF IONIA

JAN PAUL CRIELAARD

Arkaik Dönem'de İonia ve Aiolis Kent Devletleri:

Akdeniz Coğrafyasında Şehir Kültürü ve Seçkinleri

Ionian and Aeolian City-States during the Archaic Period:

Urban Culture and Urban Elites in their Wider

Mediterranean Setting • 98

HÜSEYİN CEVİZOĞLU -

CUMHUR TANRIVER

Kuzey İonia Kent Devletleri (Phokaia, Smyrna,

Klazomenai, Teos, Erythrai, Khios, Lebedos, Kolophon)

City-States of Northern Ionia (Phocaea, Smyrna, Clazomenae,

Teos, Erythrae, Chios, Lebedus, Colophon) • 114

HÜSEYİN CEVİZOĞLU

Güney İonia Kent Devletleri (Panionion, Samos, Ephesos, Priene, Myous, Miletos)

South Ionian City-States (Panionion, Samos, Ephesus, Priene, Myous and Miletus) • 138

DAVID HILL -
ELİF KOPARAL

İonia Şehir Devletleri ve Hinterlandları
Ionian Poleis and their Hinterlands • 172

İONİA'DA KÜLTÜR VE SANAT ART AND CULTURE IN IONIA

ERMAN GÖREN

Arkaik ve Klasik Dönemlerde İonialılarda Şiir ve Edebi Lehçe
Poetry and Literary Dialect of the Ionians in the Archaic and Classical Periods • 184

ANDREW GREGORY

İonia'da Erken Dönem'de Felsefi Düşünce
Early Philosophical Thought in Ionia • 200

UTA DIRSCHEDL

Oikos'tan Dünya Harikasına: Arkaik ve Klasik Dönemlerde
İonia Anıtsal Mimarisi ve İon Düzeni Üzerine Gözlemler
From Oikos to World Wonder: Observations on
Ionian Monumental Architecture and the Ionic Order in the
Archaic and Classical Periods • 210

ANJA SLAWISCH -
VERA SICHELSCMIDT

İonia'da Arkaik ve Klasik Dönem Heykeltıraşlığı
Archaic and Classical Sculpture in Ionia • 238

MEHMET NEZİH AYTAÇLAR

İonia Seramiği (MÖ 8. yüzyıldan 6. yüzyılın ortasına)
Ionian Pottery (From 8th century through the
mid-6th century BC) • 254

BEKİR ÖZER

İonia'da Anıtsal Resim Sanatı ve Geç Arkaik Dönem
Vazo Boyamacılığı
Monumental Painting and Late Archaic Vase Painting in Ionia • 274

UTE WARTENBERG

Arkaik Dönem'de İonia ve İonia Sikkeleri
Ionia and its Coinage in the Archaic Period • 296

İONİA'DA İNANÇ VE KÜLTLER, KEHANET MERKEZLERİ/TAPINIM ALANLARI RELIGIOUS PRACTICES, CULTS AND ORACULAR SHRINES IN IONIA

KENAN EREN

Eski Çağlarda İonia'da Kutsal Alanlar ve
Kültürel Coğrafyadaki Çeşitlilik
Sanctuaries in Early Ionia: A Diverse Cultural Landscape • 320

DUYGU SEVİL AKAR TANRIVER

Klaros Kutsal Alanı ve Kehanet Merkezi
The Sanctuary and Oracle of Claros • 340

HELGA BUMKE

Didyma Apollon Kutsal Alanı
The Sanctuary of Apollo in Didyma • 356

MICHAEL KERSCHNER

Ephesos Artemisionu
The Artemisium of Ephesus • 378

JAN-MARC HENKE

Arkaik Dönem'in Başından Sonuna Kadar Samos Heraionu
The Heraeum of Samos from the Beginnings to the
End of the Archaic Period • 400

BİLGE HÜRMÜZLÜ

İonia Toplumu ve Ölü Gömme Gelenekleri
Ionian Society and its Burial Practices • 422

DİPLOMASİ VE İONIALILARIN KOMŞULARI

DIPLOMACY AND THE IONIANS' NEIGHBOURS

VERENA GASSNER	Denizaşırı Bölgelerde İonialılar: Akdeniz <i>The Ionians Overseas: The Mediterranean</i> • 440
IULIAN BÎRZESCU - DMITRY CHISTOV	Karadeniz'in Batı ve Kuzey Kıyılarındaki İonialılar <i>The Ionians on the Western and Northern Coast of the Black Sea</i> • 456
DOMINIQUE LENFANT	Pers Egemenliği Altındaki İonia <i>Ionian Under Persian Domination</i> • 480
ANJA SLAWISCH	MÖ 5. Yüzyılda İonia <i>Ionian During the 5th Century BC</i> • 496
ERIC W. DRISCOLL	Geç Klasik Dönem'de İonia <i>Ionian in the Late Classical Period</i> • 508

KISALTMALAR

ABBREVIATIONS • 518

DİZİN

INDEX • 519

İonia'da İnanç ve Kùltler, Kehanet Merkezleri / Tapınım Alanları

Religious Practices, Cults and Oracular Shrines in Ionia

YKY
BASIN
ÖRNEĞİ

Klaros Kutsal Alanı ve Kehanet Merkezi

The Sanctuary and Oracle of Claros

DUYGU SEVİL AKAR TANRIVER*

İzmir'in Özdere beldesine bağlı bir mahalle olan Ahmetbeyli'nin güneyinde, denizden ve dolayısıyla "Deniz Kenarındaki Kolophon"dan (Notion) yaklaşık 1300 m kuzeyde yer alan Klaros kutsal alanı (Fig. 1), Delphoi ve Didyma'yla birlikte Antikçağ'ın en önemli kehanet merkezlerinden biridir. Ancak bu ikisinin aksine, MS 4. yüzyılda terk edildikten sonra alüvyon tarafından tamamen örtüldüğünden dolayı yeri 20. yüzyıl başlarına kadar bilinmemiştir. Bu nedenle, Klaros bilim dünyası tarafından nispeten geç bir dönemde keşfedilmiş ve araştırılmaya başlanmıştır. Özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde açıkladığı kehanetleriyle ün kazanan Klaros, alüvyonların altında kaldığı uzun yıllar boyunca Avrupalı gezginlerin ve giderek araştırmacıların daima keşfetmek istedikleri bir yer olmuştur. Homerosçu İlahiler'den başlayarak, özellikle Hellenistik Dönem sonrası yazarları tarafından Apollon'un kehanet ocağı olarak anlatılan ve Bizans Dönemi'nin kilise otoriteleri tarafından bile hâlâ izlerinin silinmeye çalışıldığı güçlü bir pagan merkezi olarak görülen Klaros'u bulmak birçok araştırmacının rüyalarını süslemiş olmalı ki Klaros'u saklayan Ales (Avcı Çay/Ahmetbeyli Çayı) Vadisi, 18. yüzyıldan itibaren birçok gezginin uğrak noktalarından biri olmuştur. Bölgeye geldiği bilinen ilk gezginler Richard Chandler ve James Dallaway Klaros'un Çile ya da Ahmetbeyli köylerinin yakınlarında aranması gerektiğini saptamışlardır. Francis V. Jago Arundell'in çalışmalarıyla hakkında daha fazla bilgi edinilen Klaros'un yeri kesin olarak 1904 yılında Theodore Makridi tarafından belirlenmiştir.

Makridi'nin önce tek başına, 1913 yılından itibaren ise Charles Picard'la birlikte yürüttüğü çalışmalar Birinci Dünya Savaşı nedeniyle kesintiye uğramış ve Klaros Kutsal Alanı 1950 yılına kadar tekrar gözlerden uzak kalmıştır. 1950 yılında Klaros'ta kazılara başlayan Jeanne ve Louis Robert, 1961 yılına kadar sürdürdükleri çalışmalarda, Artemis Apollon ve

The sanctuary of Klaros (Fig. 1), located south of Ahmetbeyli in the Özdere district of İzmir Province, about 1300m north of the sea and the 'Colophon by the Sea' (Notion), was one of the most important oracles in Antiquity along with Delphi and Didyma. However, unlike the latter two, the location of Klaros was not known until the early 20th century because it was completely covered by alluvial deposits after being abandoned in the 4th century AD. Therefore, Klaros was discovered and scientifically investigated

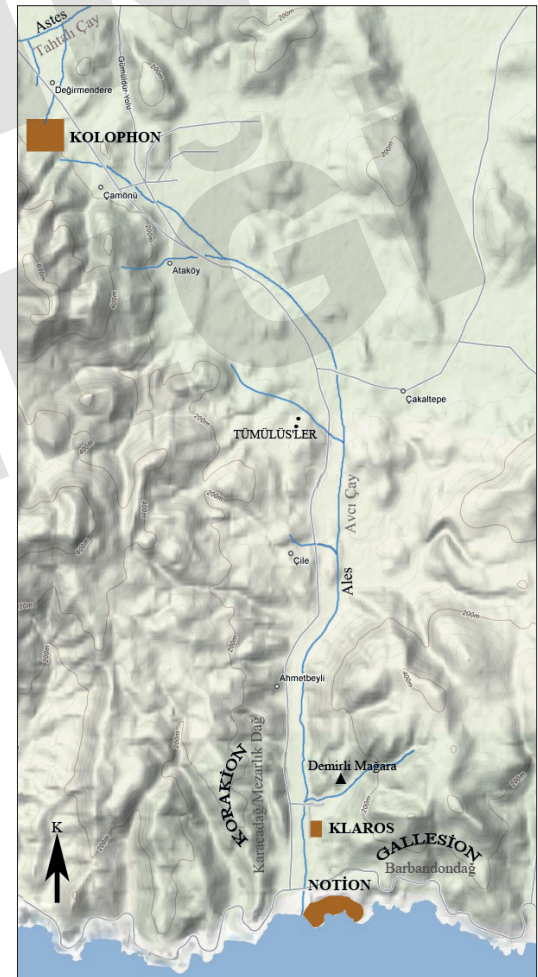

Fig. 1. Ales Vadisi ve Klaros haritası.

Map of Ales Valley and Klaros.

* Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Buca 35390 İzmir
duygu.akar@deu.edu.tr